

Наставно-уметничко-научном већу
Факултета музичке уметности у Београду
Краља Милана 50, Београд

Сенату Универзитета уметности у Београду
Косанчићев венац 29, Београд

ИЗВЕШТАЈ

Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације

ЈЕЛЕНЕ ЈАНКОВИЋ-БЕГУШ

***АНТИЧКА (ГРЧКА) ПАРАДИГМА У САВРЕМЕНОЈ УМЕТНИЧКОЈ МУЗИЦИ.
СТУДИЈЕ СЛУЧАЈА/КОНВЕРГЕНЦИЈЕ:
ЈАНИС КСЕНАКИС, ВЛАСТИМИР ТРАЈКОВИЋ***

Уводни део (хронологија процедуре почев од пријаве докторске дисертације)

ЈЕЛЕНА ЈАНКОВИЋ-БЕГУШ пријавила је, дописом бр. 02-14/14-19 од 29. маја 2019. године, тему докторске дисертације под називом: „АНТИЧКА (ГРЧКА) ПАРАДИГМА У САВРЕМЕНОЈ УМЕТНИЧКОЈ МУЗИЦИ. СТУДИЈЕ СЛУЧАЈА/КОНВЕРГЕНЦИЈЕ: ЈАНИС КСЕНАКИС, ВЛАСТИМИР ТРАЈКОВИЋ“. На основу предлога Катедре за Музикологију бр. 01-1272/19 од 31. маја 2019. године, Веће Факултета на седници одржаној 5. јуна 2019. године, донело је одлуку бр. 01-1340/19 од 6. јуна 2019. године о именовању Комисије за оцену испуњености услова за стицање доктората и научне заснованости теме докторске дисертације, у саставу:

др ДРАГАНА СТОЈАНОВИЋ-НОВИЧИЋ, редовни професор Факултета музичке уметности у Београду Универзитета уметности у Београду,

др ТИЈАНА ПОПОВИЋ-МЛАЂЕНОВИЋ, редовни професор Факултета музичке уметности у Београду Универзитета уметности у Београду, председник Комисије,

др МЕЛИТА МИЛИН, научни саветник Музиколошког института САНУ у Београду.

Веће Факултета на седници одржаној 3. јула 2019. године утврдило је предлог одлуке бр. 01-1607/19 од 4. јула 2019. године о усвајању *Извештаја* бр. 01-1559/19 од 3. јула 2019. године Комисије за оцену испуњености услова за стицање доктората и научне заснованости теме докторске дисертације ЈЕЛЕНЕ ЈАНКОВИЋ-БЕГУШ под називом: „АНТИЧКА (ГРЧКА) ПАРАДИГМА У САВРЕМЕНОЈ УМЕТНИЧКОЈ МУЗИЦИ. СТУДИЈЕ СЛУЧАЈА/КОНВЕРГЕНЦИЈЕ: ЈАНИС КСЕНАКИС, ВЛАСТИМИР ТРАЈКОВИЋ“.

Сенат Универзитета уметности на седници од 26. септембра 2019. године донео је одлуку бр. 7/418 од 10. октобра 2019. године (наш број 01-2324/19 од 11. октобра 2019. године) о одобравању рада на изради докторске дисертације и именовану др Драгане Стојановић-Новичић, редовног професора, за ментора.

Јелена Јанковић-Бегуш је своју докторску дисертацију предала дана 30. септембра 2021. На основу предлога Катедре за музикологију бр. 01-375/22 од 18. фебруара 2022. године, Веће Факултета на седници одржаној 23. фебруара 2022. године, донело је одлуку о именовану Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације ЈЕЛЕНЕ ЈАНКОВИЋ-БЕГУШ под називом „Античка (грчка) парадигма у савременој уметничкој музици. Студије случаја/конвергенције: Јанис Ксенакис, Властимир Трајковић“, у саставу:

др ДРАГАНА СТОЈАНОВИЋ-НОВИЧИЋ, редовни професор Катедре за музикологију Факултета музичке уметности Универзитета уметности у Београду, ментор,

др ТИЈАНА ПОПОВИЋ МЛАЂЕНОВИЋ, редовни професор Катедре за музикологију Факултета музичке уметности Универзитета уметности у Београду, председник Комисије,

др АНА СТЕФАНОВИЋ, редовни професор Катедре за музикологију Факултета музичке уметности Универзитета уметности у Београду,

др КАТАРИНА ТОМАШЕВИЋ, научни саветник Музиколошког института САНУ у Београду и

др ИВАНА ИЛИЋ, доцент Катедре за теорију Факултета музичке уметности Универзитета уметности у Београду

Поред Уводног дела (**хронологије процедуре почев од пријаве докторске дисертације**), овај **Извештај** Комисије садржи и: **Биографију са библиографијом кандидата, Анализу докторске дисертације, Оцену резултата докторске дисертације, Критички осврт на докторску дисертацију, Завршну оцену докторске дисертације – Закључак са образложењем научног доприноса докторске дисертације**, као и потписе чланова Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације.

Биографија са библиографијом кандидата

А) Биографија мр Јелене Јанковић-Бегуш

Јелена Јанковић-Бегуш (1975, Лесковац, Србија), дипломирала је 1999. године на Катедри за музикологију Факултета музичке уметности у Београду, одбранивши дипломски рад о Пјеру Булезу у класи проф. др Мирјане Веселиновић-Хофман. Током студија била је стипендисткиња Фондације за развој научног и уметничког подмлатка Републике Србије и добитница награде за 1000 најбољих српских студената коју је додељивала Амбасада Норвешке (2000).

Године 2006. магистрирала је на Универзитету уметности у Београду на УНЕСКО катедри – *Интердисциплинарни програм Културна политика и менаџмент; Интеркултурализам и медијација на Балкану*, под менторством проф. др Милене Драгићевић-Шешић, стекавши паралелно и Мастер диплому француског Универзитета „Лимијер“ – Лион 2 (Université Lumière – Lyon 2). Као добитница стипендије Владе Француске, године 2004. боравила је на тромесечној пракси у Националној опери у Лиону (Одељење за уметничку продукцију). У школској 2009/2010. години поново је била стипендисткиња Владе Француске, када је стекла је Мастер 2 диплому Универзитета „Дофин“ – Париз 9 (Université Paris Dauphine – Paris 9) у области руковођења установама културе.

Током докторских студија, била је ангажована као сарадник у настави у шк. год. 2015/2016, 2017/2018. и 2018/2019. на предметима *Опита историја музике 4, Историја музике 5 и Историја музике 6* у класи редовног професора др Драгане Стојановић-Новичић.

До сада је објавила тридесетак оригиналних научних студија, као и приказе и друге текстове у домаћим и иностраним зборницима радова и часописима као што су *Нови звук/ New Sound, Музикологија, Зборник Матице српске за сценске уметности и музику, Musicologist, Кораџи, Мокрањац* и др. Била је коуредник два значајна национална зборника радова. Поред научних публикација, уредила је, самостално или са колегама, велики број каталога уметничких фестивала (БЕМУС, ФЕСТ, БЕЛЕФ, Међународна трибина композитора) и других издања. Избор објављених научних радова Јелене Јанковић-Бегуш доступан је на страници: <https://artsinbelgrade.academia.edu/JelenaJankovićBeguš>.

Учествовала је на научним скуповима и конференцијама у Србији и иностранству (Белгија, Шпанија, Грчка, Словенија, Бугарска). Чланица је Музиколошког друштва Србије од његовог оснивања (2007). Послове секретара овога друштва обављала је од 2013. до 2017.

године. Била је секретар редакције часописа *Музикологија* (2015–2016). Била је један од оснивача (2006), а у једном мандату (2011–2013) и председница алумни удружења ADEF Serbie (Удружење дипломаца француског високообразовног система). Учествовала је на двонедељном курсу у Међународном центру за културу и менаџмент (ICCM) у Салцбургу, Аустрија (јул–август 2005), као и на Европском атељеу за младе менаџере фестивала у Герлицу, Немачка, у организацији Европске асоцијације фестивала (EFA–AEF) и Института за културну инфраструктуру Саксоније, Немачка (2006).

Јелена Јанковић-Бегуш стално је запослена као Уредник програма уметничке музике у Центру београдских фестивала (ЦЕБЕФ), где делује као продуцент Београдских музичких свечаности (БЕМУС) и члан Одбора овог фестивала, као и продуцент Сезоне уметничке музике. Била је аутор и координатор пројекта „Златни БЕМУС – Дигитализација архиве Београдских музичких свечаности“ (2018), који је финансирало Министарство културе и информисања Републике Србије. Локални је координатор европског пројекта *#synergy – Sharpening the Capacities of the classical music industry in the Western Balkans* (2021–2023), подржаног из програма Креативна Европа. Ангажована је као експерт Европске комисије за оцењивање пројеката у оквиру програма Креативна Европа (2014–2020. и 2021–2027).

Радио Београд 2 је фебруара 2018. године, поводом 60 година постојања, Јелени Јанковић-Бегуш доделио Повељу за дугогодишњу сарадњу, допринос радио стваралаштву и афирмацију ауторског и критичког радија посвећеног култури и уметности.

Б) Библиографија написа мр Јелене Јанковић-Бегуш

Чланци у часописима

- Музичкотеоријски написи Властимира Трајковића у светлу залагања за ново вредновање српске уметничке музике, *Музикологија/Musicology*, 31, II/2021, 95–126. [DOI: 10.2298/MUZ2131095J]
- Музичка драматургија представе *Боливуд* као конституент политичког театра, *Зборник Факултета драмских уметности*, 35, 2019, 109–120. [UDK 792.57.091(497.11)“2018“]
- (Коауторка са Иваном Медић): What Does Quantum Music Sound Like and What Would Pierre Boulez Think of It? *Super-Position (Many Worlds)* by Kim Helweg (2017), *Музикологија/Musicology*, 24, I/2018, 79–93. [https://doi.org/10.2298/MUZ1824079M]
- ‘Between East And West’: Socialist Modernism as the Official Paradigm of Serbian Art Music in the Socialist Federal Republic of Yugoslavia, *Musicologist, International Journal of Music Studies*, I/1, December 2017, 141–163. [DOI: http://dergipark.gov.tr/musicologist/issue/33635/373187]
- Playing the Game with Aleatorics and Narrativity: *Linaia-Agon* by Iannis Xenakis, *New Sound*, 48, II/2016, 109–130. [UDK 785.7:788.1/.4]

- Певање унутрашњег простора. О музици Милорада Маринковића, *Музикологија/Musicology*, 19, 2015, 83–117. [UDK 78.071.1 Milorad Marinković 781.4 785.11:783] (=163.41)»19/20»]
- Les modèles économiques du genre de la comédie musicale en Serbie et en France depuis 2005, *Музикологија/Musicology*, 14, 2013, 135–157. [UDK 792.57(497.11:44)“20“ 782.8(497.11:44)“20“]
- (Коауторка са Иваном Медић): Мјузикл у Србији у новом миленијуму: смернице, домети, изазови, *Зборник Матице српске за сценске уметности и музику*, 49, 2013, 133–151. [UDK 792.57(497.11)“20“]
- (Јелена Јанковић): 'Желим да изнова испричам причу'. О сценској кантати *Атлас* Ање Ђорђевић, *Нови звук*, 32, 2009, 200–209. Такође на енглеском језику: 'Let me tell the story from the beginning'. About the stage cantata *Atlas* by Anja Đorđević, Translated by Goran Kapetanović, *New Sound*, 32, 2009, 200–209. [UDK 78.071.1 Đorđević, A.]
- (Јелена Јанковић): Festivals as an Investment for the Future of the Serbian Society (Festiwale jako inwestycja w przyszłość społeczeństwa serbskiego), *Culture Management / Kulturmanagement / Zarządzanie Kultura*, 1, 2008, 64–72.
- (Јелена Јанковић): Унутрашњи Космос. О композицији Владана Радовановића *Гласови земљана*, за мешовити хор и оркестар, премијерно изведеној у оквиру 15. Међународне трибине композитора, 18. 11. 2006. године, *Мокрањац*, 9, децембар 2007, 10–14. [UDK 781.5 Radovanović V. 15. 11. 2007.]
- (Јелена Јанковић): *Историја Византије* и уметничка лутања Милоша Петровића, *Корац*, 7–8, 2007, 192–208. [UDK 82(05)]
- (Јелена Јанковић): Café del CON-TRUST (о композицијама Ање Ђорђевић и Владимира Пејковића на програму 12. Међународне трибине композитора.zip), *Нови звук*, 23, 2004, 61–64. Такође на енглеском језику: Café del CON-TRUST (About the compositions of Anja Đorđević and Vladimir Pejković on the Programme of the 12th International Review of Composers.zip), Translated by Jelena Nikezić, *New Sound*, 23, 2004, 47–50. [UDK 78.071.1 Ђорђевић А. 78.071.1 Пејковић В.]
- (Јелена Јанковић): Нова музика на 34. Бемусу, *Нови звук*, 21, 2003, 130–133. Такође на енглеском језику: New Music at the 34th Bemus, Translated by Dušan Zabrdac, *New Sound*, 21, 2003, 126–129. [UDK 78.091.4(497.11)“2002“(049.32)]
- (Јелена Јанковић): Историја се (поново) наставља!, *Нови звук*, 19/2002, 67–70. Такође на енглеском језику: History Goes On (Again)!, *New Sound*, 19, 2002, 67–70. [UDK 78.072]
- (Јелена Јанковић): Ко? Шта? Кад? Где? Како? Зашто? Да ли?, *Pro Femina, Часопис за женску књижевност и културу*, 21–22, пролеће–лето 2000, 136–141.
- (Јелена Јанковић): Нови живот *Пјероа месечара*, *Pro Femina, Часопис за женску књижевност и културу*, 15–16, јесен–зима 1998, 263–264.

Чланци у зборницима радова и колективним монографијама

- (Коауторка са Иваном Медић): On missed opportunities: The International review of composers in Belgrade and the 'post-socialist condition', In: *Music in Postsocialism: Three Decades in Retrospect*, Edited by Biljana Milanović, Melita Milin and Danka Lajić Mihajlović, Belgrade, Institute of Musicology SASA, 2020, 139–168. [ISBN: 978-86-80639-60-4]
- Објављени написи Павла Стефановића, у: *О укусима се расправља. Павле Стефановић (1901–1985)*, уреднице Соња Маринковић, Јелена Јанковић-Бегуш, Београд, Музиколошко друштво Србије, Катедра за музикологију ФМУ, 2017, 243–291. [ISBN 978-86-87757-08-0]

- Play, Ivana, Play! Constructing a Hybrid Identity 'Betwixt and Between' Musicology and Music Performance, In: *Beyond the Crisis in the Humanities: Transdisciplinary Transformations of Contemporary Discourses on Art and Culture. Collection of Papers*, Edited by Žarko Cvejić, Andrija Filipović and Ana Petrov, Belgrade, Faculty of Media and Communications, 2016, 61–67. [ISBN 978-86-87107-73-1]
- (Коауторка са Иваном Медић): The Works Commissioned by Belgrade Music Festival (BEMUS) 2002–2013: Contemporary Music Creation in a Transitional Society, In: *Music: Transitions/Continuities*, Edited by Mirjana Veselinović-Hofman, Vesna Mikić, Tijana Popović Mladjenović, Ivana Perković, Belgrade, Faculty of Music, Department of Musicology, 2016, 317–329. [ISBN 978-86-88619-73-8]
- Допринос ансамбала Музичке продукције Радио-телевизије Србије промовисању југословенске и српске уметничке музике на Београдским музичким свечаностима (1969–2014), у: *Радио и српска музика*, Уредница Ивана Медић, Београд, Музиколошки институт САНУ, 2015, 226–277. [ISBN 978-86-80639-24-6]
- Београдске музичке свечаности (БЕМУС) у критикама Предрага Милошевића у часопису *Звук*, у: *Многострука уметничка делатност Предрага Милошевића (1904–1988)*, Уреднице др Марија Масникоса и Јелена Михајловић-Марковић, Београд, Музиколошко друштво Србије, Катедра за музикологију Факултета музичке уметности у Београду, 2015, 83–94. [ISBN 978-86-87757-06-6]
- (Јелена Јанковић): Југоконцерт – фабрика музичких идеја, у: *Креативна Србија: нови правац развоја*, Уредник др Гојко Рикаловић, Нови Сад, 2011, 78–80. [ISBN 978-86-87913-06-6]
- (Јелена Јанковић): Фестивали уметничке музике у Србији – изазови за 21. век, у: *Дијалог о фестивалима*, Уредник Симон Грабовац, Нови Сад, Културни центар Новог Сада, 2008, 27–46. [ISBN 978-86-7931-143-6]
- (Јелена Јанковић): Structure – Meaning and Implementation of the Term in Theoretical and 'Musical' Structuralism, In: *Rethinking Musical Modernism. Proceedings of the International Conference held from October 11 to 13, 2007. Academic Conferences Volume CXXII*, Department of Fine Arts and Music, Book 6. Institute of Musicology of the Serbian Academy of Sciences and Arts. Edited by Academician Dejan Despić and Melita Milin, PhD. Belgrade, 2008, 247–264. [ISBN 978-86-70254-63-3]
- Contribution by Jelena Janković, In: *Give, Get or Get Off! Challenges of Cultural Networking Today. A report on the EFA/ISPA Conference „Cultural Networks at Work“, Brussels, 8 June 2007*, Edited by Hugo de Greef and Kathrin Deventer, EFA BOOKS 2, Gent, European Festivals Association, 2008, 94–99. [ISBN 978-90-81140-42-3]
- (Јелена Јанковић): Комична опера Дмитрија Шостаковича *Москва, Черјомушки* – ода љубави и корупцији, у: *Историја и мистерија музике. У част Роксанде Пејовић*, Уредници др Ивана Перковић Радак, др Драгана Стојановић-Новичић, мр Данка Лајић, Музиколошке студије – Монографије, Свеска 2/2006, Београд, Факултет музичке уметности у Београду, 2006, 435–446. [ISBN 978-86-83745-70-8]
- (Јелена Јанковић): The Time Machine of Despot Stefan – A Small Overview of Serbian History for Musical Stage, In: *Music & Networking*. ([The collection of papers from] The Seventh International Conference, Department of Musicology and Ethnomusicology, Faculty of Music, University of Arts, Belgrade, Edited by Tatjana Marković and Vesna Mikić, Belgrade, Faculty of Music in Belgrade, 2005, 88–94.
- (Jelena Janković): Struktura libreta italijanske opera XIX veka, у: *Opera od obreda do umetničke forme*, Zbornik tekstova, Beograd, Fakultet muzičke umetnosti, 2001, 143–151.

Чланци у е-зборницима

- Опера *Фиделио* Лудвига Ван Бетовена – слика или критика Француске револуције?, у: *Музички идентитети и европска перспектива 2: интердисциплинарни приступ*, уредник др Марија Масникоса, Музиколошке студије – Зборници радова студената музикологије, Св. 7/2017, Београд, Факултет музичке уметности, Катедра за музикологију, 2017, 90–116. [ISBN 978-86-88619-92-9] <https://www.fmu.bg.ac.rs/o-fakultetu/izdavacka-delatnost/elektronske-publikacije/zbornici-radova-tematski-zbornici/>
- Примена Тарастејеве теорије музичке наративности у анализи Концерта за клавир и оркестар бр. 3 *Pro libertate* Александра Обрадовића, у: *Музички идентитети и европска перспектива 2: интердисциплинарни приступ*, уредник др Марија Масникоса, Музиколошке студије – Зборници радова студената музикологије, Св. 7/2017, Београд, Факултет музичке уметности, Катедра за музикологију, 2017, 195–234. [ISBN 978-86-88619-92-9] <https://www.fmu.bg.ac.rs/o-fakultetu/izdavacka-delatnost/elektronske-publikacije/zbornici-radova-tematski-zbornici/>

Прикази

- О љубави према (пост)опери. Jelena Novak, *Operofilia*. Beograd, Orion Art, 2018. ISBN 978-86-6389-088-6, *Музикологија/Musicology*, 26, I/2019, 206–208.
- *Beyond the East-West Divide. Balkan Music and its Poles of Attraction*, Edited by Ivana Medić and Katarina Tomašević, Institute of Musicology SASA, Department of Fine Arts and Music SASA, Belgrade, 2015, *Зборник Матице српске за сценске уметности и музику*, 55/2016, 182–184. [UDK 782/785(497.1)(082)]
- Силви Нисефор: *Иван Јевтић. Композитор на путевима слободе / Sylvie Nicéphor; Ivan Jevtić. Itinéraire d'un musicien libre*, Превод с француског на српски Мила Катарина Ђуровић и Милена Анђелић, Београд: Српска академија наука и уметности и PAIDEIA, 2016, *Музикологија*, 21, 2/2016, 212–214.
- Драгана Стојановић-Новичић: *Винко Глобокар: музичка одисеја једног емигранта* [Vinko Globokar: *The Musical Odyssey of an Émigré*], Beograd, 2013, Translated by Goran Kapetanović, *New Sound*, 44, II/2014, 203–207. [UDK 78.071.1:929 Глобокар В.(049.32) 012 Глобокар В.(049.32)]
- (Јелена Јанковић): *Тридесет година Електронског студија Радио Београда*, Електроакустичка музика, *Музикологија*, 8, 2008, 302–306.
- (Јелена Јанковић): The Place of Classical Music Festivals in a Transitional Society. A review of a master's thesis, the University of Arts in Belgrade/Université Lumière Lyon 2, France, Translated by Elizabeta Holt, *New Sound*, 29, 2008, 159–161. [UDK 78.091.4(497.11)(043.2)](049.3)]
- (Јелена Јанковић): *Соло песме на стихове Десанке Максимовић*, сабрао и приредио Владимир Јовановић, Задужбина Десанке Максимовић, Студентски културни центар, Народна библиотека Србије, Београд, 2004, *Музички талас*, 34–35, 2006, 123–125.
- (Јелена Јанковић): Нове књиге о музици, *Позориште*, Лист Српског народног позоришта, Нови Сад, 7–8, март-април 2005, 36. [UDK 784.3.087.61.089.6]
- (Јелена Јанковић): Радионица *Музика без граница* у Балчику, *Нови звук*, 24, 2004, 63–66. Такође на енглеском језику: *Music Without Borders Workshop*, Balchik, Translated by Jelena Nikezić, *New Sound*, 24, 2004, 63–66. [UDK 784.4]
- (Јелена Јанковић): Adam Krims: *Rap Music and the Poetics of Identity*, *Музички талас*, 30–31, 2002, 142–144.
- (Јелена Јанковић): 32. БЕМУС, *Pro Musica*, 164, октобар-новембар-децембар 2000, 1–3.

Уреднички послови

а) Музикологија

- *Музиколошко наслеђе Стане Ђурић-Клајн. Свечани зборник поводом доделе прве годишње награде „Стана Ђурић-Клајн“ за изузетан допринос музикологији.* Уреднице Ивана Медић, Јелена Јанковић-Бегуш. Београд: Музиколошко друштво Србије, 2021. [ISBN 978-86-87757-10-3]
- *О укусима се расправља. Павле Стефановић (1901–1985).* Уреднице Соња Маринковић, Јелена Јанковић-Бегуш. Београд: Музиколошко друштво Србије, Факултет музичке уметности Универзитета уметности у Београду, Катедра за музикологију, 2017. [ISBN 978-86-87757-08-0]
- Апстракти / Мултудисциплинарни научни скуп *О укусима се расправља: Павле Стефановић 1901–1985*, Београд, 20. и 21. мај 2016. године; [организатори] Удружење композитора Србије, Секција музичких писаца [и] Музиколошко друштво Србије [и] Факултет уметности у Београду, Катедра за музикологију, уредник књижице апстраката Јелена Јанковић-Бегуш, Београд, Удружење композитора Србије, 2016. [ISBN 978-86-919195-2-8]

б) Остали уреднички послови (избор)

- *Bez zaštite.* Katalog. FEST 2019: 47. međunarodni filmski festival, 22. II – 3. III 2019 / *Unprotected.* Catalogue. FEST 2019: 47th International Film Festival, 22. II – 3. III 2019, Urednice kataloga i prevod: Jelena Janković-Beguš, Milica Kadić, Beograd, Centar beogradskih festivala – CEBEF, 2019. [ISBN: 978-86-82975-49-6]
- *Златни БЕМУС.* Каталог. 50. Београдске музичке свечаности, од 10. до 20. октобра 2018 / *Golden BEMUS.* Catalogue. 50th Belgrade Music Festival, Уреднице каталога и превод: Јелена Јанковић-Бегуш, Милица Кадих, Београд, Центар београдских фестивала – ЦЕБЕФ, 2018. [ISBN: 978-86-82975-48-9]
- *Priđi bliže.* Katalog. FEST 2018: 46. međunarodni filmski festival, 23. II – 4. III 2018 / *Come Closer.* Catalogue. FEST 2018: 46th International Film Festival, 23. II – 4. III 2018. Urednice kataloga i prevod: Jelena Janković-Beguš, Milica Kadić, Beograd, Centar beogradskih festivala – CEBEF, 2018. [ISBN: 978-86-82975-46-5]
- [Четрдесет девети] 49. БЕМУС: Београдске музичке свечаности, од 11. до 20. 10. 2017. Каталог. Уреднице каталога и превод: Јелена Јанковић-Бегуш, Милица Кадих, Београд, Центар београдских фестивала – ЦЕБЕФ, 2017. [ISBN: 978-86-82975-45-8]
- *Gledaj.* Katalog. FEST 2017: 45. međunarodni filmski festival, 24. II – 5. III 2017 / *Open Your Eyes.* Catalogue. FEST 2017: 45th International Film Festival, 24. II – 5. III 2017. Urednice kataloga i prevod: Jelena Janković-Beguš, Milica Kadić, Milica Ljubičić, Beograd, Centar beogradskih festivala – CEBEF, 2017. [ISBN 978-86-82975-43-4]
- [Четрдесет осми] 48. БЕМУС: Београдске музичке свечаности, од 19. 10. до 1. 11. 2016. Каталог. Уреднице каталога Јелена Јанковић-Бегуш, Милица Кадих; преводи Милица Љубичић, Београд, Центар београдских фестивала – ЦЕБЕФ, 2016. [ISBN 978-86-82975-42-7]
- Београдски летњи фестивал БЕЛЕФ 16 / Belgrade Summer Festival [BELEF] 19/6 – 30/7. Каталог. Уреднице каталога Јелена Јанковић-Бегуш, Милица Кадих, Београд, Центар београдских фестивала – ЦЕБЕФ, 2016. [ISBN 978-86-82975-41-0]

- 63. [Šezdeset treći] Beogradski festival dokumentarnog i kratkometražnog filma, 20–26. mart 2016. Dom omladine Beograda / 63 [Sixty-third] Belgrade Documentary and Short Film Festival, March 20–26, 2016, Dom omladine Belgrade. Urednice kataloga, prevod: Jelena Janković-Beguš, Milica Ljubičić, Ivana Šobotović, Beograd, Centar beogradskih festivala – CEBEF, 2016. [ISBN 978-86-82975-40-3]
- *FEST – Briše granice*. Katalog. 44. Međunarodni filmski festival, 26. februar – 6. mart 2016 / 44th International Film Festival, February 26 – March 06, 2006, Urednice kataloga i prevod: Jelena Janković-Beguš, Milica Kadić, Milica Ljubičić, Beograd, Centar beogradskih festivala – CEBEF, 2016. [ISBN 978-86-82975-39-7]

Магистарска теза

- *Place of the Classical Music Festivals in a Transitional Society*, Belgrade, University of Arts, 2006, <http://www.culturalmanagement.ac.rs/en/research/ma-theses/jankovic-jelena-place-of-the-classical-music-festivals-in-a-transitional-society-university-of-arts-in-belgrade-2006>

Преводи

- Бојана Цвејић, Удари ме твојом палицом за ритам! Музика у културним протоколима медијских митологија: случај *Вожд* (1989), превела са енглеског Јелена Јанковић, *Музички талас*, XIII, 34–35, 2006, 54–58.
- Kurt Vanhoutte, Protetički bogovi, превела са енглеског Јелена Јанковић, *TkH*, 7, 2004, 71–74.
- Lev Kreft, Tertullian i Hegelova romantičarska forma umetnosti, превела са енглеског Јелена Јанковић, *TkH*, 6, 2003, 69–81.

Анализа докторске дисертације

Докторска дисертација мр Јелене Јанковић-Бегуш, *Античка (грчка) парадигма у савременој уметничкој музици. Студије случаја/конвергенције: Јанис Ксенакис, Властимир Трајковић*, садржи 385 нумерисаних страница, којима претходи десет почетних страница означених римским бројевима (насловна страна на српском језику /стр. I/, а потом и на енглеском језику /стр. II/, *Изјава захвалности* /стр. III–IV/, *Апстракт* на српском језику /V–VI/ и на енглеском језику /стр. VII–VIII/, као и *Садржај* /стр. IX–X/). После главног текста, који се завршава на стр. 364, следе *Литература* (стр. 365–379), *Биографија* ауторке (стр. 380–381), *Изјава о ауторству* (стр. 382), *Изјава о истоветности штампане и електронске везије докторске дисертације* (стр. 383) и *Изјава о коришћењу* (стр. 384–385).

Кроз *Увод*, ауторка нас упознаје са *Предметом и циљем рада* (стр. 1–5), *Полазним хипотезама* (стр. 5–8) и *Методологијом истраживања и концепцијом дисертације* (стр. 8–10). Јелена Јанковић-Бегуш спретно и концизно сумира базични концепт рада, наводећи да ова дисертација „нуди специфичан поглед на тему контекстуализације српске музике унутар европске музичке традиције, настављајући низ музиколошких радова у којима је стваралаштво композитора савремене уметничке музике сагледано у односу на временски блиске појаве у европској (па и светској) музичкој продукцији.“ (*Увод*, стр. 1).

Како би остварила свој циљ да формулише позицију српског композитора Властимира Трајковића (1947–2017) како у контексту српске музичке културе, тако и у односу на опус грчког композитора Јаниса Ксенакиса (Iannis Xenakis, 1922–2001) и, посредно, спрам савремене европске музике, Јелена Јанковић-Бегуш као базу формалне диспозиције рада поставља својеврсну двоструку експозицију: најпре разрађује проблемске кругове који су карактеристични за стваралаштво Јаниса Ксенакиса, а потом и – у овом смислу са Ксенакисовом поетиком испреплетену – стваралачку оријентацију Властимира Трајковића.

Приликом компарације двојице аутора, као битно питање наметнуло се оно које се тиче односа центра и периферије. Јелена Јанковић-Бегуш је овом поређењу пришла свесна да се активност Јаниса Ксенакиса одвијала у центру културе као што је Париз, док је каријера Властимира Трајковића, после његовог усавршавања код Оливије Месијана (Olivier Messiaen, 1908–1992) у Паризу, примарно била везана за Београд и Србију. Ауторка закључује: „Свесни проблема односа 'центра' и 'периферије', сматрали смо да то ипак не треба да представља препреку за упоредно разматрање стваралаштва ове двојице композитора.“ (*Предмет и циљ*

рада, стр. 3) Јанковић-Бегушева је притом показала да су питања која се везују за центар и периферију ипак сродна и да о њима може да се расправља чак и у овом наизглед неуједначеном контексту.

Ауторка објашњава и у којим тачкама је уочена конвергенција стваралачких настојања и композиција Јаниса Ксенакиса и Властимира Трајковића: „Неке од тих 'тачака' додира укључују: античку грчку филозофију (поједине школе), музику, књижевност и митове као извор инспирације за композиторско стваралаштво, њиховог заједничког професора Оливијеа Месијана, потом истицање значаја 'модернистичке револуције' Клода Дебисија за даљи развој музике у двадесетом веку – при чему је важно да напоменемо да и Дебисија и Месијана овде посматрамо у оквиру 'античке парадигме' – али и стваралаштво самог Ксенакиса које је Трајковић директно истицао као узорно у већем броју својих написа.“ (*Методологија истраживања и концепција дисертације*, стр. 9).

Већ у првим сегментима дисертације, Јелена Јанковић-Бегуш упућује на то да је књига *Vreme umetnosti: Prilog zasnivanju jedne opšte nauke o oblicima* (Београд: Prosveta, 1968) Драгутина Гостушког, као врло значајна инспирација за композитора Трајковића, узета у обзир као релевантан извор за обраду одабране проблематике. Ауторка објашњава оправданост ослањања на теоријске поставке Драгутина Гостушког: „У томе нам је ишла на руку чињеница да су Гостушки и Ксенакис били савременици (практично и вршњаци), те да се у Гостушковом теоријском опусу, баш као и у Трајковићевом, јасно читава 'галски дух' и уочавају сродности са оновременим теоријама зачетим управо у Француској – а које ишчитавамо и из Ксенакисових написа о музици.“ (*Предмет и циљ рада*, стр. 5)

У првом поглављу, *Повратак извору: 'античка (грчка) парадигма', порекло и дефиниција термина* (стр. 11–16), Јелена Јанковић-Бегуш, на бази пробране литературе, објашњава синтагму 'античка (грчка) парадигма'. Она умешно издваја најважније елементе античке грчке културе који су довели до стварања ове врсте парадигме, тако да су у ово проблемско поље укључени, на пример, Хомерови спевови *Илијада* и *Одисеја*, Хесиодова *Теогонија*, затим Медитеран као географско-духовна целина, а посебно Источно римско царство, односно Византија. При томе, „[и] Ксенакис и Трајковић посматрају Византијско царство као директан продужетак грчке антике, те стога синтагма 'античка (грчка) парадигма' у њиховом стваралаштву добија и ово значајно временско проширење.“ (стр. 15)

У другом поглављу, *'Време (и простор) уметности': 'античка (грчка) парадигма' у теоријској мисли Драгутина Гостушког* (стр. 17–40), детаљно се разрађује 'повратак антици', онако како је схваћен од стране Гостушког у његовом капиталном делу *Време уметности*. У

расправи се појављују Гостушкова тумачења повезаности природе и уметности, специфичности музике у односу на друге уметности, питања системског карактера свих уметности, могућности симбиозе наука и уметности и периодичних смена уметничких стилова, тематика грчке традиције као великог упоришта европске културе, ауторитет Византије, позиција Медитерана (пре као духовне целине него као географске одреднице), ренесанса као стил у музици, значај италијанске културе, улога полифоне музике, стварање првих опера и монодијски принцип, питање кашњења музике за другим уметностима, хуманизам, дихотомија космоцентрично – антропоцентрично, лествични системи у античкој Грчкој, класицизам као покушај рестаурације и др.

Разматрање утицаја Гостушкове књиге на схватања Властимира Трајковића, ауторка резимира при крају овога поглавља: „У последњим реченицама књиге *Vreme umetnosti* проналазимо прави смисао утицаја који је ово дело извршило на музичку поетику Властимира Трајковића: наиме, Гостушки изражава своје уверење да сазрева тренутак за инстаурацију 'нових техничких система уметности', у којима ће бити спојени најбољи моменти двеју различитих струја: чврста научна систематичност и емоционална поливалентност.“ (стр. 39–40). Управо то и јесу аспекти које је Властимир Трајковић сматрао значајним и за своје стваралаштво, као и за стваралаштво свих аутентичних савремених композитора.

Треће поглавље, '*Митска Грчка*' и потрага за универзалношћу људске мисли: '*античка (грчка) парадигма*' у стваралаштву Јаниса Ксенакиса (41–170), једно од два централна поглавља рада, истражује оне аспекте опуса Јаниса Ксенакиса који могу да се повежу са његовом инспирацијом грчком традицијом и културом, али пре свега са оном која сеже у античко доба. У трагању за валидним тумачењима ове тематике, Јелена Јанковић-Бегуш у своју расправу превасходно укључује критичке музиколошке ставове француског аутора Франсоа-Бернара Маша (François-Bernard Mâche, 1935) и грчко-француског музиколога Макаса Соломоса (Makis Solomos, 1962), који и спадају у најзначајније истраживаче Ксенакисовог живота и дела; Јелена Јанковић-Бегуш, међутим, своју расправу развија и на бази ставова многих других истраживача Ксенакисовог живота и дела.

Ауторка се најпре бави Ксенакисовом биографијом, околностима које су довеле до његовог напуштања Грчке и значајем подуке коју је добио у класи Оливијеа Месијана на париском Конзерваторијуму. Под утицајем Месијана кога је изузетно ценио, Ксенакис се заинтересовао за источњачку музику, а потом и за конкретну музику. Те идеје Ксенакиса су довеле до размишљања о грчкој традицији и култури, а напосе о античким узорима. На то се

надовезала и спознаја о могућности интегрисања природних наука, пре свега математике, али и физике, у музички процес. Једна од најважнијих тековина Ксенакисове тежње да интегрише музику и математику била је стохастичка музика, која је заснована на рачуну вероватноће.

Јелена Јанковић-Бегуш, упућујући на различите композиције из Ксенакисовог раног опуса, указује и на то да су и Франсоа-Бернар Маш и Макис Соломос у почетном стадијуму Ксенакисове каријере детектовали композиторову тенденцију да буде нешто попут „грчког Бартока“. Утврђује се и то да је Ксенакис брзо напустио коришћење фолклорних узора новије грчке традиције, да би се одмах потом окренуо питањима античке културе и мисли. Јелена Јанковић-Бегуш јасно прави дистинкцију између приступа најзначајнијих експерата за дело Ксенакиса: „Док се Маш бави 'хеленизмом' Ксенакиса, који се односи како на узор из антике, тако и на рана, савременим фолклором инспирисана дела, Макис Соломос експлицитно истражује Ксенакисов 'повратак антици'.“ (стр. 59) Ипак, у погледу присуства 'античке грчке парадигме' у Ксенакисовом опусу, а имајући у виду и Машове и Соломосове ставове, „Ксенакис није тежио 'историјској реконструкцији' антике – јер је њена музика била највећим делом изгубљена – већ се инспирисао појединим 'преживелим' остацима или, пак, писаним траговима у стварању нове и оригиналне музике.“ (стр. 61)

Ово поглавље подељено је на неколико потпоглавља. После наведеног почетног разматрања (стр. 41–62), следи прво његово потпоглавље, насловљено као *У потрази за изгубљеним пореклом: 'античка (грчка) парадигма' у музичкотеоријским написима Јаниса Ксенакиса* (стр. 63–108). Најпре је презентован сегмент текста (стр.63–67) у коме Јелена Јанковић-Бегуш сумира опсег текстова који су били значајни за одабрану проблематику, и који ће бити разматрани у дисертацији, упућујући на Ксенакисове књиге, интервјуе и чланке различитог обима. У том почетном делу потпоглавља, ауторка детаљно објашњава шта је из које од ових публикација било кључно за њено истраживање: „Када је реч о књизи *Musiques formelles*, највише нас је заинтригирало треће поглавље *Stratégie musicale* у којем Ксенакис излаже свој поглед на однос детерминизма и индетерминизма у композиционом процесу и чију смо практичну примену демонстрирали анализирајући његову композицију *Linaia-Agon* (1972). Када је реч о колекцији текстова *Musique / Architecture*, определили смо се да детаљно размотримо два најважнија чланка из ове збирке који, као што ћемо видети, представљају значајну тачку конвергенције музичких поетика Ксенакиса и Трајковића, а који у нашој средини до сада нису били предмет детаљне анализе: то су 'Vers une métamusique' (први пут објављен 1967) и 'Vers une philosophie de la musique' (из 1968. године).“ (стр. 64) Посебну пажњу Јанковић-Бегушева скреће на објављену докторску дисертацију Јаниса Ксенакиса,

која има сасвим специфичан вид: „Још један драгоцен извор и увид у ауторов мисаони процес пружа књига *Arts / Sciences. Alliances*, заправо транскрипт одбране његове докторске дисертације 'из праксе' (тј. на основу целокупног дотадашњег опуса), која се одиграла 18. маја 1976. године на Универзитету Сорбоне у Паризу.“ (стр. 64)

После овога сегмента дисертације, следе наредне деонице текста: 'Аполонијски' и 'дионизијски' елемент у написима Јаниса Ксенакиса (стр. 67–74), Оригиналност и 'нова правила' музичке организације (74–101), 'Легуре' – о 'античкој (грчкој) парадигми' у првом лицу (стр. 101–108). На почетку овог дела рада, ауторка упозорава на оно што је приметио Макис Соломос, а то је да однос између Ксенакисове писане речи и његових композиција није једнозначан. Ксенакис је у почетку каријере стварао многе теорије, а касније полако ишчезава та његова тенденција. Јелена Јанковић-Бегуш у своје разматрање уводи Ксенакисову 'теорију решета', својеврсну тежњу ка стварању легуре уметности и науке, при чему „идеја легура подразумева различите, променљиве односе науке и музике, из којих настају квалитативно нове појавности.“ (стр. 70) Помиње се и значајан термин када је у питању стваралаштво и концепт стварања Јаниса Ксенакиса, а то је формализација. Поред ових аполонијских аспеката, препознати су одређени дионизијски видови Ксенакисовог стваралаштва, у шта је уврштен композиторов однос према природи и природним наукама.

Што се тиче оригиналности и новине у Ксенакисовом размишљању и делању, Јелена Јанковић-Бегуш се посебно концентрише на Ксенакисову студију „*Vers une métamusique*“. У том тексту Јелена Јанковић-Бегуш препознаје неке од најважнијих поставки ауторовог музичког система и објашњава детаље његових концепата. Посебну важност придаје објашњењу временских структура у Ксенакисовом раду. Да би све то постигао, Ксенакис се окреће старим музичким праксама и системима: „Видимо да се Ксенакис, заправо, залаже за боље познавање и разумевање 'граматике' античке и византијске музике, те стога у овом чланку чини 'аристоксеновски' напор да је систематизује и приближи данашњем аудиторијуму.“ (стр. 87) Кроз своју детаљну елаборацију ових проблема, ауторка долази и до сличности Ксенакисове и Трајковићеве поетике: „Занимљиво је да се помене да је Ксенакисова анализа пропасти западноевропске музике у великој мери кореспондирала са ставовима Властимира Трајковића, који је, као што ћемо касније видети, био веома критичан према атоналној, додекафонској и серијалној музици, о чему сведочи већи број његових објављених написа.“ (стр. 88) У овом делу текста велика пажња поклања се ванвременским структурама музике, којима је сам Ксенакис придавао огроман значај. Први покушај у решавању проблема ванвременских структура, била је његова стохастичка музика; за

стохастичком музиком следила је 'теорија решета'. Јанковић-Бегушева на следећи начин дефинише Ксенакисову 'теорију решета': „Ову теорију можемо најједноставније да разумемо као дефинисање аксиома за конструисање свих могућих лествица, које би се заснивале на јасним правилима – а управо та нова правила подразумевају нову ванвременску структуру коју Ксенакис жели да уведе, не би ли обогатио звучни универзум савремене музике.“ (стр. 89) Ауторка наглашава да се у тексту „Vers une philosophie de la musique“ у обзир узимају Талес из Милета, Анаксимандар и Анаксимен, а посебно Парменид, „зато што његова дијалектика апострофира тему (ин)детерминизма(...)“ (стр. 94) С тим у вези, Јелена Јанковић-Бегуш најављује да ће се у каснијим деловима рада бавити уделом детерминизма и индетерминизма у Ксенакисовом делу *Linaia-Agon* (1972). Настављајући расправу о евентуалном уделу случаја у Ксенакисовим делима, ауторка закључује: „Треба имати у виду да Ксенакис сопствене композиције засноване на теорији игара, које укључују одређени степен индетерминизма у погледу звучног резултата, не сматра алеаторичким, јер су засноване на математичким операцијама!“ (стр. 98) У погледу остваривања легура науке и уметности у Ксенакисовим делима, Јанковић-Бегушева закључује: „По нашем мишљењу, као што смо већ више пута истакли, за Ксенакиса је математика представљала само узор или модел за апстрактно мишљење које, међутим, није било само себи циљ, већ је требало да доведе до настанка нових уметничких поступака.“ (стр. 104)

Потом следи потпоглавље 'Нова правила' и 'гласови предака': 'античка (грчка) парадигма' у музици Јаниса Ксенакиса, које почиње уводним сегментом (стр. 109–110) и које је састављено од низа пододсека текста: 'Нова правила' музичке организације: (пред)одређеност, 'теорија решета' (*Nomos Alpha*) (стр. 111–130), затим 'Нова правила' музичке организације: теорија вероватноће, теорија игара (*Linaia-Agon*) (стр. 130–150), потом 'Нова правила' музичке организације: природа као модел – 'арборесценције' (*Evrlyali*) (стр. 151–156), да би се ово потпоглавље завршило сегментом под називом 'Гласови предака' – античке грчке трагедије као инспирација (стр. 156–170).

Кроз анализу дела *Nomos Alpha* за соло виолончело (1965), ауторка дефинише 'нова правила' музичке организације, 'предодређеност' и 'теорију решета' претходно објашњену Ксенакисовим теоријским поставкама. Јанковић-Бегушева закључује да „*Nomos Alpha* пружа изванредно богате могућности за интерпретацију, али и да практично 'позива' извођача да преузме активну улогу у креирању музичког тока, односно да изврши избор онога што може да изведе из нотног записа.“ (стр. 130) 'Нова правила' музичке организације, уз теорију вероватноће и теорију игара, приказана су кроз њихову примену на дело *Linaia-Agon* за трио

лимених дувачких инструмената (1972). Ауторка је дала детаљну и сврсисходну анализу овог значајног Ксенакисовог остварења. И овде она долази до значајних закључака у вези са специфичношћу намере и са њеним практичним остварењем: „Када је реч о споју музике и математике, сматрамо да овај комад, као и ранији Ксенакисови ‘комади игре’, поставља још један аналитички проблем који тешко да може икада да буде разрешен на задовољавајући начин: да би се у потпуности сагледао композиторов успех у креирању равноправног музичког такмичења, било би потребно да се направи нека врста компилације низања стратегија заснованих на извођењима композиције *Linaia-Agon* и да се упореде проценти успешности двојице ‘такмичара’ у погледу резултата игре.“ (стр. 150) ‘Нова правила’ музичке организације, заједно са природом као моделом – ‘аборесценцијама’, разматрана су на примеру дела *Evrjali* за клавир (1973). ‘Гласови предака’ препознају се у делима која је Ксенакис писао за неколико грчких драма, једну римску драму, као и за неколико одломака текстова из античких драма. Посебан значај дат је делу *Polla ta dhina* (1962), писаном на текст друге (хорске) оде из Софоклове *Антигоне*, а обрађено је и дело *Орестија* (1966/1987/1992), настало према јединој сачуваној драмској трилогији из античког времена. На самом крају овог изузетно систематичног поглавља о Јанису Ксенакису, Јелена Јанковић-Бегуш закључује: „Ксенакисов модернистички пројекат смо (...) окарактерисали као класицистичко-модернистички, јер се његова обнова бића музике увек заснивала на искуствима прошлости – на врхунским дOMETИМА античке филозофије, књижевности, уметности и науке, које је композитор преосмислио у складу са духом свога времена.“ (стр. 170)

Четврто поглавље, заједно са трећим поглављем, чини језгро рада Јелене Јанковић-Бегуш. Четврто поглавље односи се на стваралаштво композитора Властимира Трајковића и третман античке грчке парадигме у његовом композиционом опусу. Ово поглавље нови наслов ‘ОбНОВА’ = ‘НОВО’: ‘античка (грчка) парадигма’ у музичком и музичко-теоријском опусу Властимира Трајковића као ‘симптом’ модернистичког усмерења. Поглавље о Властимиру Трајковићу посебно је интересно организовано, а сваки сегмент његове структуре указује на одређене битне аспекте проучаване тематике. После уводних параграфа који упућују на литературу која дискутује о одабраној тематици (стр. 171–196), прво означено потпоглавље, врло детаљно и опширно написано, носи наслов ‘Антидилетант’: ‘античка (грчка) парадигма’ у музичкотеоријским написима Властимира Трајковића (стр. 197–303). За њим следи друго, такође веома разрађено потпоглавље, ‘Фантастика нашег времена’: ‘античка (грчка) парадигма’ у музици Властимира Трајковића (стр. 304–360). У оквиру тога

потпоглавља налазимо четири одсека дисертације у којима се расправља о конкретним композиционим поступцима у делима Властимира Трајковића: *Остинато (Епиметеј; Дан – Четири химне за оркестар)* (стр. 305–321), *Модалност и организација ритма (Четири ноктурна)* (стр. 322–333), 'Китара', 'аулос' и 'сиринкс' (стр. 333–338), као и *Монодија – Концертантна дела Властимира Трајковића* (стр. 338–360).

У расправи о постојећој литератури о делу Властимира Трајковића, Јелена Јанковић-Бегуш се посебно осврће на музиколошке написе Ане Стефановић и Мелите Милин. Уочава сличности и разлике у њиховим приступима Трајковићевим делима и поетици и указује на све нијансе њихових тумачења Трајковићевих композиција као што су *Арион: нова музика за гитару и гудаче*, оп. 8 (1979), *Зефирев повратак: три живе слике митолошких приказа за флауту, виолину и клавир*, оп. 25 (2001), *Епиметеј* за оргуље (1977), или *Шпанска свита* за флауту и 15 гудача, оп. 33 (2012–2016). Јелена Јанковић-Бегуш закључује да „Трајковићев довршени опус (...) обитава у једној дименизији 'без времена' која је 'опросторена' захваљујући транстекстуалној мрежи референци на антику и на европске 'повратке антици' у различитим стилским епохама.“ (стр. 196)

Музичкотеоријски списи Властимира Трајковића обрађени су у тој мери, да читав део рада у коме су разматрани, као да прераста у књигу *per se*. И поред тога што је иза себе оставио невелики број написа, Властимир Трајковић се може сматрати пажње вредним музичким писцем, који пише одмерено, али са јасно показаном сопственом позицијом, писцем коме је свака реч промишљена и одвагана, а свака мисао до танчина разрађена. Трајковић, како то са правом запажа Јелена Јанковић-Бегуш, јасно и недвосмислено показује своје преференције према француској култури, Клоду Дебисију (Claude Debussy, 1862–1918), Мануелу де Фаљи (Manuel de Falla, 1876–1946), модалном цезу, теоријско-критичарској мисли Драгутина Гостушког, исто као што систематски одаје дубоко поштовање оцу своје мајке, композитору, музикологу, музичком писцу, Милоју Милојевићу (1884–1946). Трајковић не само да говори о класичној музици, већ у своје расправе укључује говор о савременој књижевности, филму, року и модалном цезу. Међу цез музичарима је, на пример, „проналазио своје истомишљенике у 'пројекту' обнове модалности.“ (стр. 209) „Француска култура и уметност, нарочито она настала на почетку двадесетог века, за Трајковића има значај постојбине 'правог' модернизма, оног који је близак управо 'античкој парадигми', што ће сам композитор детаљно елаборирати у својим позним текстовима.“ (стр. 221) У својим текстовима Трајковић јасно открива свој однос према организацији тонског система и специфичну етику када је у питању компоновање музичког дела у целини. Он, по запажању

ауторке дисертације, има јасно профилисан став према појединим правцима и усмерењима савремене музике: „Стога може да се закључи да се његова критика музичке авангарде – упућена, с једне стране, достигнућима 'Друге бечке школе' и њених следбеника (било да је реч о слободној атоналности, додекафонији или каснијем серијализму), а с друге стране тековинама америчке експерименталне традиције почев од Џона Кејџа (Трајковић вероватно мисли на тоталну алеаторику и случајност звучног резултата) – суштински своди на критику одсуства, односно одбацивања правила унутрашње организације (тонског) система у корист споља наметнутих принципа организације.“ (стр. 263) Јанковић-Бегушева истиче да Трајковић веома цени Ксенакисов текст „Vers une métamusique“, и да уочава да се у тој бриљантној анализи Ксенакиса проналазе сличности са идејама о тонским системима античке грчке музике и византијске музике, а све то такође доводи у везу са извесним де Фалџиним концептима.

Трајковић посебно тумачи термин модерна музика. Он је повезује са модалношћу, која се периодично враћа као најважнији систем музичког мишљења. Јелена Јанковић-Бегуш, с тим у вези, закључује: „За Трајковића нема никакве дилеме – модерна је, и то у свим епохама, она музика која је заснована на обнови модалности (као најширег 'надскупа' свих врста тоналности), на медитеранском духу и унутрашњој кохезији система – а која је, притом, пријемчива и за актуелне појаве из свих области људске егзистенције. У том смислу, модерност се у његовој визури указује управо као једна спирална, 'наутилус' форма, која се појављује периодично, али увек садржи одређене препознатљиве карактеристике!“ (стр. 282) Надовезујући се на нека објашњења из Трајковићеве недовршене књиге *Оркестрација*, ауторка закључује да је, имајући у виду целокупан Трајковићев поглед на савремену и модерну уметност, модерно „оно што је 'класично' – односно, модерне су савремене инкарнације класичног духа који се манифестује у оквиру 'античке (грчке) парадигме'.“ (стр. 303)

Упосебљујући све до тог тренутка формиране закључке и становишта, Јелена Јанковић-Бегуш пише о композицијама Властимира Трајковића, као 'фантастици нашег времена' која се огледа кроз примену 'античке грчке парадигме'. У вези са техником примене остината, она разматра дело *Епиметеј*. Испоставља се да *Епиметеј* на сличан начин као и *Арион*, реферише на 'античку парадигму'. Имајући у виду да су *Дан, четири химне за оркестар*, оп. 6 (1973–1976), настале пре *Ајништајна на плажи* Филипа Гласа (Philip Glass, 1935), ауторка закључује да је „сасвим (...) могуће да је српски композитор дошао до свог 'постминималистичког' језика аутономно, чему иде у прилог и самосвојност његовог

поступка у односу на 'америчку парадигму', али и на остварења његових колега и вршњака са Музичке академије у Београду.“ (стр. 321)

Модалност и специфична организација ритма разматрани су на примеру дела *Четири ноктурна* за обоу, хорну, чембало и гудачки квартет, оп. 3 (1972). Јелена Јанковић-Бегуш на упечатљив начин сумира профил овога дела: „*Ноктурна* су несумњиво једна од Трајковићевих композиција – заједно са циклусом *Звона* за клавир, оп. 5 (1974) – које највише 'дугују' Месијану, иако овде није реч о директном опонашању узора, већ пре о даљој разради идеје о модалној ритмичкој организацији. Можемо са сигурношћу да претпоставимо да је млади српски композитор у свом старијем савременику препознао настављача 'античке' линије у европској музици и желео је да покаже да пут развоја Месијанове стваралачке мисли у периоду после Другог светског рата није нужно морао да води до интегралног серијализма.“ (стр. 324)

Јелена Јанковић-Бегуш посебно разматра Трајковићева дела у којима се својеврсна античка грчка парадигма испољава у његовој наклоности ка компоновању за инструменте као што су гитара, обоа (енглески рог) и флаута, што би биле савремене инкарнације античких инструмената као што су китара, аулос, сиринге и Панове фруле. Ауторка упозорава да, с обзиром на то да „Трајковићев парадигматски простор обухвата читав Медитеран односно југ Европе, од Пелопонеза на истоку до Иберијског полуострва на западу, укључујући и Балканско полуострво, јасно је да овде заправо нема контрадикције и да се сва три инструмента савршено уклапају у композиторов идеални свет, односно у његов систем уметности, у гостушковском смислу.“ (стр. 338)

Ауторка препознаје монодијски принцип у концертантним делима Властимира Трајковића. У своју расправу она уводи концерте за клавир (1990), виолу (1993) и обоу (1996). Намеће се питање полистилизма, у вези са чим ауторка закључује да он није присутан у Трајковићевим делима: „Цитати и аутоцитати у Трајковићевој музици имају улогу повезивања сродних – према његовом уверењу – поетика кроз време и простор и њиховог афирмисања унутар исте, античко-медитеранске парадигме, која за овог аутора има значај испољавања модернистичког стваралачког импулса.“ (стр. 360)

Оцена резултата докторске дисертације

Својом елаборацијом одабране тематике, Јелена Јанковић-Бегуш је, узимајући у обзир две изузетне стваралачке личности, Јаниса Ксенакиса и Властимира Трајковића, јасно показала и доказала присуство античке грчке парадигме у савременој музици.

Један од посебних квалитета ауторкине музиколошке мисли јесте то што она ниједан раније изречени став не прихвата без додатног преиспитивања, истраживања и контекстуализације. Тако, на пример, Јелена Јанковић-Бегуш питања неокласицистичке и постмодерне оријентације Властимира Трајковића поставља на нови начин, доводећи у питање општеприхваћена досадашња тумачења: Јелена Јанковић-Бегуш не види повезаност делатности Властимира Трајковића са естетиком постмодерне на начин као што је уобичајено чињено у постојећој литератури, истичући да „Трајковићев специфичан однос према традицији и узорима из прошлости није био постмодернистичке природе – барем не у намери.“ (*Полазне хипотезе*, стр. 8) Поштујући мишљења колега музиколога, она ипак не одступа од свог самосталног музиколошког става, који подразумева крчење нових сектора музиколошких тумачења, као и ризик при постављању одређених погледа који нису присутни у великом броју радова. Тиме Јелена Јанковић-Бегуш показује да је у потпуности сазрела као научник: у њеном раду нема закључака без процеса проверавања, не постоји пуко препричавање туђих тумачења, нити се они беспоговорно усвајају. На тај начин она спаја традиционални однос према музиколошком проучавању и отвореност за све могуће нове начине тумачења и разраде проблема. Овакав приступ омогућен је њеним огромним знањем и владањем различитим дисциплинама. Јелена Јанковић-Бегуш одлично говори, затим пише и чита сложене текстове на француском и енглеском језику и одлично разуме и најфиније нијансе ових језика, што је било веома важно када је у питању проучавање литературе за одабрану тему: нарочити значај имали су текстови на француском језику које је објављивао Јанис Ксенакис, као и литература на француском која је била инспиративна Властимиру Трајковићу. Литература је у великом броју случајева била изузетно сложена и мултидисциплинарно оријентисана. Такође, Јелена Јанковић-Бегуш разуме и математичке операције без којих јој не би било могуће да протумачи одређене композиционе процедуре које је у својим делима спровео Јанис Ксенакис.

Упоредни метод који примењује ауторка дисертације, уродио је многим зрелим плодовима музиколошке мисли. Као илустрацију, указујемо на параграф у коме се

анализирају сродности Ксенакисовог и Трајковићевог приступа античком грчком наслеђу: „'Митска Грчка, поново створена новим средствима' представља важно место сусрета поетика Јаниса Ксенакиса и Властимира Трајковића: иако српски композитор (...) никада није користио текстове античких трагедија у својим композицијама, нити је писао позоришну музику, он се, као и Ксенакис, веома ослањао на грчку митологију коју је желео да рекреира на сопствени начин. Међутим, избор тема грчког и српског композитора веома се разликује: док се Ксенакис, као што смо видели, претежно држи трагичних митова и оних који се тичу 'постања света', Трајковића више занима лирска сфера, пасторални и љубавни мотиви. Другачије речено, Ксенакис се у потрази за изгубљеним пореклом враћа чак у мрачно и сурово доба титана, док Трајковићева 'антика' започиње са Зевсом, божанством светлости, које светом управља снагом ума.“ (*'Митска Грчка' и потрага за универзалношћу људске мисли: 'античка (грчка) парадигма' у стваралаштву Јаниса Ксенакиса*, стр. 59)

Оно што представља посебан квалитет ове докторске дисертације, јесте ауторкина загладаност не само у партитуре одабраних аутора или искључиво у њихове теоријскоестетичке назоре, већ напоре до сагледавања оба ова аспекта њиховог укупног ангажмана. Јелена Јанковић-Бегуш закључује: „Иако се Ксенакис уобичајено посматра као представник високог модернизма односно авангарде у европској музици после Другог светског рата – као стваралац окренут прогресу и технолошким иновацијама – док се Трајковић одређује као постмодерниста или, чак, неокласичар – као уметник који одбацује тековине авангарде у корист дијалога са традицијом – анализирајући њихове напise и одабране примере из композиторског опуса установили смо да су њихове поетике, ма колико међусобно различите, заправо у подједнакој мери загладане и у прошлост и у будућност.“ (стр. 363) На самом крају *Закључка*, Јелена Јанковић-Бегуш ефектно сумира целокупно истраживање које је спровела и музиколошке визуре до којих је дошла у вези са античком грчком парадигмом у стваралаштву одабраних савремених композитора: „Можемо да закључимо да је на примеру Ксенакисовог и Трајковићевог стваралаштва потврђена виталност класичне античке мисли и у савременом добу. 'Жива антика', о којој говори Трајковић, указује се као својеврстан 'архитект' који, својим трансисторијским значајем, спаја индивидуалне, просторно и временски удаљене поетике, у једну 'мегаструктуру' (или 'метаструктуру') европске културе.“ (стр. 364) Тиме је Јелена Јанковић-Бегуш показала да се прошлост и садашњост непрекидно преплићу и да се врхунац те синтезе остварује управо у стваралаштву оних појединаца који умеју да осете своје време и да у њега уткају достигнућа прошлих генерација.

Критички осврт на докторску дисертацију

Докторска дисертација Јелене Јанковић-Бегуш, *Античка (грчка) парадигма у савременој уметничкој музици. Студије случаја/конвергенције: Јанис Ксенакис, Властимир Трајковић*, рађена је студиозно, озбиљно и са посвећеношћу ауторке свим релевантним аспектима одабране проблематике. Ауторка је одабрала занимљиву и изазовну тему коју је захватила у свој њеној дубини и сложености. Она је показала да се много тога што сматрамо савременим у новијој музичкој продукцији, суштински ослања на веома старе погледе и схватања, који допиру чак до античке грчке мисли и философије.

Дисертација је урађена целовито, а због своје сложености отвара још понека могућа питања. Истичемо елементе који би евентуално могли да буду додатно разјашњени или осветљени на самој одбрани докторске дисертације:

1. Сматрамо да је ипак требало да се, макар у сажетој форми, а превасходно због специфичног третмана језика, у анализу укључи *Полигон у Микени (Polytope de Mycènes, 1978)* Јаниса Ксенакиса, дело које је само поменуто као композиторово познато остварење (стр. 157), али није даље елаборирано.
2. Оно што је у овој дисертацији изостало, а било би занимљиво да се уради у контексту обрађене тематике, јесте упоредна анализа односа према димензији времена у стваралаштву Јаниса Ксенакиса и Властимира Трајковића.
3. Генерално посматрано, требало је још мало разрадити објашњење шта се у овом раду, а у складу са његовом структурном организацијом и тумачењима, подразумева под појмом неокласицизам.
4. Требало је објаснити евентуални однос Властимира Трајковића према тзв. архаичном неокласицизму Љубице Марић (1909–2003).

Завршна оцена докторске дисертације – Закључак са образложењем научног доприноса докторске дисертације

У својој докторској дисертацији *Античка (грчка) парадигма у савременој уметничкој музици. Студије случаја/конвергенције: Јанис Ксенакис, Властимир Трајковић*, Јелена Јанковић-Бегуш се храбро упустила у образлагање и доказивање иновативних музиколошких премиса које је поставила у вези са античком (грчком) парадигмом и њеном појавности у делима савремених европских аутора, као и на релацији српска музика – европска музика, упосебљујући ову тематику на примеру стваралаштва грчко-француског композитора Јаниса Ксенакиса и српског композитора Властимира Трајковића. Ауторка је проучила релевантну литературу и на одговарајући и прецизан начин је пласирала у свом тексту; она је, међутим, ту литературу ослојила својим новим, оригиналним тумачењима и нијансама у схватању одређених музиколошких проблема.

Јелена Јанковић-Бегуш детаљно је и минуциозно обрадила постављену тему и већ самим обимом рада далеко превазишла просечна очекивања (очекивано је око 250 страница и више, док њен рад премаша тај обим за више од 100 страница текста, не рачунајући различите врсте табела, примера, нотних примера и илустрација).

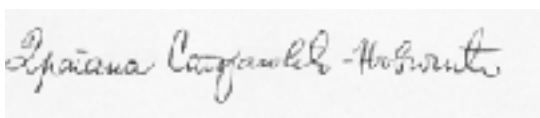
Оно што посебно задивљује јесте способност Јелене Јанковић-Бегуш да све проблеме о којима говори сагледава у паралели два одабрана аутора, који су заиста репрезентативни као студије случаја. Не само да она разматра стваралаштво једног српског и једног грчко-француског композитора, већ их поставља у контекст савремене музике, детаљно објашњавајући њихов однос према прошлости, њихов духовни фондус којим се руководе приликом рада на делима, посебности њихових приступа уметности, философији, музици, политици.

Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације Јелене Јанковић-Бегуш сматра да је овим својим радом ауторка остварила значајно професионално постигнуће, које ће представљати отисну тачку за све музикологе који се буду бавили односном тематиком. Јелена Јанковић-Бегуш је марљиви радник, интересантан писац, окренута свету око себе и његовим проблемима, што у садејству са огромним музиколошким знањем, резултира релевантним музиколошким приступом и сврстава је у ред значајних музиколога данашње Србије. Доказ за то је превасходно њена докторска дисертација написана на високом научном нивоу, са повремено бриљантно пласираним закључцима и понирањима у дату тематику.

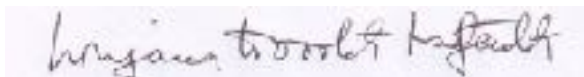
Стога Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације са великим задовољством једногласно предлаже Наставно-уметничко-научном већу Факултета музичке уметности у Београду и Сенату Универзитета уметности у Београду да прихвати овај *Извештај* и покрене процедуру за јавну одбрану докторске дисертације под насловом *Античка (грчка) парадигма у савременој уметничкој музици. Студије случаја/конвергенције: Јанис Ксенакис, Властимир Трајковић* кандидаткиње Јелене Јанковић-Бегуш.

У Београду, 13. марта 2022.

Комисија у саставу:

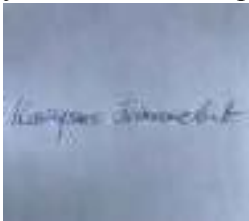

др **ДРАГАНА СТОЈАНОВИЋ-НОВИЧИЋ**, редовни професор Катедре за музикологију Факултета музичке уметности Универзитета уметности у Београду, ментор,

др **ТИЈАНА ПОПОВИЋ МЛАЂЕНОВИЋ**, редовни професор Катедре за музикологију Факултета музичке уметности Универзитета уметности у Београду, председник Комисије,

др **АНА СТЕФАНОВИЋ**, редовни професор Катедре за музикологију Факултета музичке уметности Универзитета уметности у Београду,

др **КАТАРИНА ТОМАШЕВИЋ**, научни саветник Музиколошког института САНУ у Београду и

др **ИВАНА ИЛИЋ**, доцент Катедре за теорију Факултета музичке уметности Универзитета уметности у Београду